

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Назва освітнього компоненту <i>обов'язковий/вибірковий</i>	Сучасні тенденції розвитку мовознавства обов'язковий
Ступінь освіти Освітня програма	Бакалавр Освітньо-професійна програма: - Середня освіта. Українська мова і література. Англійська мова і література
Рік викладання/ Семестр/ Курс (рік навчання)	2021-2022 / 1 семестр / 1 курс
Викладач	Коваль Оксана Володимирівна
Профайл викладача	http://filolog.mdpu.org.ua/sklad-dekanatu-filologichnogo-fakul/kafedra-ukrayinskoyi-movi/sklad-kafedri-ukrayinskoyi-movi/koval-oksana-volodymyrivna/
Контактний тел.	067-645-93-74

E-mail:	koval_oksana19@ukr.net
Сторінка освітнього компоненту на сайті центру освітніх дистанційних технологій МДПУ ім. Б. Хмельницького	http://www.dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=1247
Консультації	<p><i>Очні консультації:</i> щосереди, згідно графіку роботи кафедри української мови.</p> <p><i>Онлайн-консультації:</i> через систему ЦОДТ МДПУ ім. Б. Хмельницького.</p>

1. АНОТАЦІЯ ДО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Курс “Сучасні тенденції розвитку мовознавства” передує іншим лінгвістичним дисциплінам у системі фахової підготовки філологів. Цей курс містить найважливіші відомості про мову з огляду на її історичний розвиток і сучасний стан мовознавчої науки: висвітлюються питання про природу і сутність мови, її походження, закономірності розвитку й функціонування на різних історичних етапах, походження й розвиток письма, генеалогічну і типологічну класифікації мов, структурні рівні та одиниці мови, здійснюється аналіз найважливіших напрямів, проблем та ідей сучасної української та світової лінгвістики.

“Сучасні тенденції розвитку мовознавства” – профілюючий курс, який формує філолога-спеціаліста. Ознайомлення з питаннями й проблемами мовознавства сприятиме систематизації наукових теоретичних знань, розширенню практичних навичок мовознавчого аналізу, а також удосконаленню комунікативних компетентностей здобувачів вищої освіти. Аналіз матеріалу, запропонованого в курсі, допоможе здобувачам вищої освіти вільно орієнтуватися в сучасних вітчизняних та зарубіжних дослідженнях природи та функційних особливостей мовної системи, сприятиме підвищенню їх компетентнісного рівня, формуванню наукової обізнаності та професійної майстерності, використанню набутих знань у професійній діяльності.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Мета вивчення курсу “Сучасні тенденції розвитку мовознавства” – набуття фундаментальних фахових знань з лінгвістики, формування вміння застосовувати набуті знання на практиці, критично їх співвідносити, а також підготовка здобувачів до свідомого засвоєння як державної, так й іноземних мов.

Завданням навчальної дисципліни “Сучасні тенденції розвитку мовознавства” є засвоєння студентами:

- 1) основ теорії мови та мовних явищ;
- 2) базових лінгвістичних понять, необхідних для вивчення будь-якої лінгвістичної дисципліни;
- 3) структурно-системної організації мови;
- 4) соціальної зумовленості розвитку й функціонування мови;
- 5) закономірностей історичного розвитку мови;
- б) сучасні підходи до вивчення мовознавчої науки.

Після опанування дисципліни “Сучасні тенденції розвитку мовознавства” здобувачі вищої освіти повинні:

знати :

- фундаментальні напрями дослідження природи і функційних особливостей мови;
- базові принципи і методи дослідження мовознавчої науки;
- основні етапи розвитку мовознавства;
- сучасні наукові напрями дослідження мови, їхню мету, завдання і специфіку;
- мовознавчі терміни та сучасну проблематику лінгвістики;

вміти :

- здійснювати пошук, систематизацію та критичний аналіз інформації з різних джерел;
- орієнтуватися в сучасних наукових напрямках дослідження мовної системи;
- ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати, критично аналізувати й інтерпретувати її та застосовувати дані;
- аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють;

- аналізувати історичні закономірності розвитку лінгвістичних напрямів, філософське підґрунтя появи тих чи інших лінгвістичних концепцій, різні погляди вчених щодо наукової парадигми лінгвістики;
- вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень;
- вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями (в тому числі представниками інших культур) державною мовою, усно й письмово, використовуючи концептуальні наукові та практичні знання, когнітивні вміння та навички;

Методи навчання:

За характером навчально-пізнавальної діяльності здобувачів застосовується інформаційно-перцептивний (лекція, проблемна лекція, лекція-брифінг, відеолекція), дослідницький методи; проблемне викладання навчального матеріалу; частково-пошуковий (евристичний).

З метою забезпечення інтелектуального розвитку здобувачів, стимулювання активної дослідницької діяльності, підвищення зацікавленості у процесі навчання, закріплення впевненості у своїх можливостях, виховання незалежності поглядів використовуються такі методики: пошуковий семінар, семінар дискусія, використання кейс-методів, наукові та міжпредметні семінари, презентації, круглі столи.

Формат курсу:

Очний (offline) у вигляді практичних занять.

Змішаний (blended) через систему Центру освітніх дистанційних технологій МДПУ ім. Б.Хмельницького.

3. ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 3. Здатність свідомо визначати цілі власного професійного й особистісного розвитку, організувати власну діяльність, критично її оцінювати й аналізувати, працювати автономно та в команді.

ЗК 4. Здатність до пошуку, оброблення, аналізу та критичного оцінювання інформації з різних джерел, у т.ч. іноземною мовою.

Спеціальні (фахові, предметні компетентності) (ФК)

ФК 2. Знання фундаментальних наук в обсязі, необхідному для освоєння дисциплін циклу професійної підготовки; здатність до їх систематизації та використання.

ФК 8. Здатність здійснювати професійну діяльність українською та іноземною мовами, спираючись на знання організації мовних систем, законів їх розвитку, сучасних норм їх використання.

4. ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПРН 5 - знати мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української та англійської мов;

ПРН 8 - знати й розуміти систему мови, історію мов, що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності;

ПРН 10 - володіти основними поняттями, термінами, положеннями мовознавства, орієнтуючись на здобутки сучасної науки;

ПРН 14 - використовувати мови, що вивчаються, в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя;

5. ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Вид заняття	лекції	практичні заняття	самостійна робота
--------------------	---------------	--------------------------	--------------------------

Кількість годин	16	28	46
-----------------	----	----	----

6. ПОЛІТИКА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Політика академічної поведінки та етики:

- Не пропускати та не запізнюватися на заняття за розкладом;
- Вчасно виконувати завдання семінарів та питань самостійної роботи;
- Вчасно та самостійно виконувати періодичні контрольні завдання;
- Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики.
- Під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності: при використанні інтернет ресурсів та інших джерел інформації студент повинен вказати джерело, використане під час виконання завдання.

7. СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

7.1 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ЗАГАЛЬНА)

Кількість годин	Тема	Форма діяльності (заняття, кількість годин)	Література	Завдання	Вага оцінки	Термін виконання
БЛОК 1. МОВОЗНАВСТВО ЯК НАУКА.						
ТЕМА 1. СУТНІСТЬ І ФУНКЦІЇ МОВИ						
8	<i>Сучасні тенденції розвитку мовознавства як наукова дисципліна. Галузі мовознавства</i>	Лекція (2 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (4 год.)	1, 6, 8, 11, 16	Відповіді на питання, тестові завдання	5	впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)

8	<i>Мова, її проблеми і функції</i>	Лекція (2 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (4 год.)	2,6,7, 10,18	презентація /міні-лекція	5	впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
4	<i>Походження та історичний розвиток мови</i>	Самостійна робота (4 год.)	1, 5,6, 20	Відповіді на питання, тестові завдання	5	впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
8	<i>Класифікація мов світу</i>	Лекція (2 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (4 год.)	1,4,7,9,17,19	презентація /міні-лекція	5	впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
4	<i>Письмо. Типи письма в сучасному світі</i>	Самостійна робота (4 год.)	4,6,13,19	Відповіді на питання, тестові завдання	5	впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
6	<i>Мовознавство на сучасному етапі</i>	Лекція (2 год.) Практичне заняття (4 год.)	1,4,6,7,8	презентація /міні-лекція	5	
Тема 2. Розділи мовознавства						
6	<i>Система мови. Розділи мовознавства</i>	Практична робота (2 год.) Самостійна робота (4 год.)	1,2,5,16	Відповіді на питання, тестові завдання	5	впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)

						контроль)
12	Фонетична система мови. Звуки мови, їх класифікація. Фонетичні процеси	Лекція (2 год.) Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (6 год.)	1,2,5,16	презентація /міні-лекція	5	впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)
2	Сучасні тенденції фонетичних досліджень	Практичне заняття (2 год.)	1,2,5,16	Відповіді на питання, тестові завдання	5	впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)
12	Розвиток лексичної системи мови.	Лекція (2 год.) Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (6 год.)	2,5,8,9	презентація /міні-лекція	5	впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)
4	Розділи лексикології	Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (2 год.)	2,5,8,9,	Відповіді на питання, тестові завдання	5	впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)
14	Загальна характеристика граматики. Особливості граматичних систем мов світу.	Лекція (4 год.) Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (6 год.)	1,2,3,10	презентація /міні-лекція	5	впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)
2	Актуальні проблеми сучасної граматики	Самостійна робота (2 год.)	1,2,3,10	Відповіді на питання, тестові	5	впродовж першого навчального семестру (другий

				завдання		періодичний контроль)
--	--	--	--	----------	--	-----------------------

7. 2 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ЛЕКЦІЙНИЙ БЛОК)

Тема лекції	Зміст лекції
<p><i>Тема 1. Сучасні тенденції розвитку мовознавства як наукова дисципліна. Галузі мовознавства</i></p>	<p>Предмет і проблематика мовознавства. Зміст та основні завдання курсу “Сучасні тенденції розвитку мовознавства”. Мовознавство та філософія. Методи дослідження мови: описові (експериментальний, дистрибутивний, статистичний); реконструктивні (порівняльно-історичний та метод внутрішньої реконструкції). Основні напрямки сучасних мовознавчих досліджень.</p>
<p><i>Тема 2. Мова, її проблеми і функції</i></p>	<p>Функції мови. Комунікативна функція. Когнітивна та акумулятивна функції. Стельові й мовні функції. Мова як суспільне явище. Мова й суспільство. Мова та мислення. Діалектична єдність мови й мислення. Поняття про соціолінгвістику та психолінгвістику. Мова й мовлення. Парадигматичні та синтагматичні зв'язки елементів мовлення. Національна специфіка мови та загальнолюдський характер пізнавальної діяльності. Знаковий характер мови. Мова та інші засоби спілкування, їх обмеженість порівняно зі звуковим мовленням. Семіотика як наука про різні системи знаків. Допоміжні мови – ручна абетка (дактилологія) та рельєфно-крапкова азбука. Спеціалізовані системи сигналізації: азбука морзе, дорожні та топографічні знаки, морська сигналізація</p>

	прапорцями, ракетами. Наукова символіка (математична, хімічна, логічна). Синхронія та діахронія.
<i>Тема 3. Класифікація мов світу</i>	Поняття типологічної класифікації мов. Лінгвістична карта світу. Морфологічні типи мов і споріднені мови. Спорідненість мов як конкретно-історичне поняття. Генеалогічна класифікація мов. Індоевропейська сім'я мов, її основні групи. Слов'янські мови, їх виникнення та сучасне поширення. Специфіка розвитку окремих споріднених мов. Поняття порівняльно-історичного методу, його обмеженість і недоліки. Значення порівняльно-історичних досліджень для вивчення історії споріднених мов. Поняття про граматичний тип мови. Утворення форм слова й словосполучення як основні ознаки граматичного типу мови; другорядні ознаки типу мови. Морфологічні класифікації мов: ізолюючі (кореневі) мови та фіксуючі; аглютинативні й флективні мови; елективні мови синтетичного й аналітичного рядів; полісинтетичні мови. Ареальна (географічна) класифікація. Соціальна (функціональна) класифікація.
<i>Тема 4. Мовознавство на сучасному етапі</i>	Основні напрями сучасного мовознавства. Когнітивна лінгвістика, її об'єкт, предмет, мета, місце у системі сучасних досліджень. Комунікативна лінгвістика, загальні питання та проблеми. Лінгвістика тексту, її завдання і методи. Проблеми функціональної лінгвістики.
<i>Тема 5. Фонетична система мови</i>	Акустичний, артикуляційний аспекти у вивченні звуків мови. Три аспекти у вивченні звуків. Артикуляційна база мовлення як результат історичної еволюції мовного апарату. Принципи класифікації звуків мови. Позиційні зміни звуків: редукція голосних, оглушення дзвінків у кінці слова, протеза. Комбінаторні зміни звуків: акомодация, асиміляція, дисиміляція, дієреза, епентеза, метатеза. Поняття про орфоєпію. Фонетичні закони, їх

	часова обмеженість і територія поширення. Фонетичні й історичні чергування.
Тема 6. Лексична система мови. Розділи лексикології	Місце лексикології у системі наук про мову. Наукові дисципліни, з яких складається лексикологія в її широкому тлумаченні. Слово, його основні ознаки. Лексичне значення слова. Типи лексичних значень. Лексико-семантичні категорії.
Тема 7. Граматика. Морфологія	Місце граматики у системі наук про мову. Об'єкт і розділи граматики. Основні відомості про граматичне значення, граматичні категорії, граматичні форми слова. Морфемну структуру слова та види морфем. Критерії виділення частин мови.
Тема 8. Граматика. Синтаксис	Словосполучення, речення, синтагма, текст. Типи синтаксичних зв'язків у словосполученні. Структурно-граматичний поділ речення, актуальне членування речення та структурні типи речень. Категорія тексту.

7.3 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ)

Тема семінарського заняття	Зміст семінарського заняття
Тема 1. Сучасні тенденції розвитку мовознавства як наукова дисципліна. Галузі мовознавства	Основні проблеми дослідження мови. Методи дослідження мовознавства. Галузі мовознавства.
Тема 2. Мова, її проблеми і функції	Функції мови. Мова і мислення. Мова і мовлення.

	Невербальні засоби спілкування. Стилiстична диференція мов. Територiальнi i соціальнi дiалекти.
Тема 3. Класифікації мов світу	Рiзноманiтнiсть мов свiту. Генеалогiчна класифікація. Типологiчна класифікація. Ареальна (географiчна) класифікація. Соціальна (функціональна) класифікація.
Тема 4,5. Мовознавство на сучасному етапі	Дослiдження iз проблем функційної, когнiтивної, комунікативної, iдеографiчної, прагматичної лiнгвiстики та розкриттям закономірностей розвитку прикладної (комп'ютерної) лiнгвiстики, психолiнгвiстики, соціолiнгвiстики. Проблеми когнiтивної лiнгвiстики, генеративної лiнгвiстики, функціональної лiнгвiстики.
Тема 6. Система мови. Розділи мовознавства	Система та структура мови. Основні одиниці мови та їх функції. Розділи мовознавства.
Тема 7. Фонетика – наука про звуки. Звуки мови, їх класифікація.	Фонетика як розділ мовознавства. Розділи фонетики. Три аспекти вивчення звуків. Класифікація звуків мови. Фонетичне членування мовленнєвого потоку.
Тема 8. Фонетичні зміни	Позиційні зміни звуків. Комбiнаторнi зміни звуків. Поняття фонем. Фонема та її алофони. Диференційнi та iнтегральнi ознаки фонем.
Тема 9. Сучасні тенденції фонетичних досліджень	Когнiтивний, культурологiчний, прагматичний та енергетичний аспекти фонетичних досліджень.

<p>Тема 10. Лексична система мови</p>	<p>Слово як основна одиниця мови. Поняття лексеми. Слово як назва предмета. Значення слова та поняття. Поняття та концепт. Мотивовані і немотивовані слова. Природа виникнення назви. Система значень слова. Полісемія. Історизми та архаїзми. Неологізми. Запозичення. Евфемізми.</p>
<p>Тема 11. Лексико-семантичні категорії</p>	<p>Лексико-семантичне поле. Синонімія. Класифікація синонімів. Евфемізми, табу. Антонімія. Класифікація антонімів. Омонімія. Шляхи її виникнення. Типи омонімів. Хронологічний розподіл словникового складу мови: неологізми, історизми, архаїзми. Класифікація лексики за походженням. Споконвічні та запозичені слова. Причини та шляхи їх запозичення. Ставлення до лексичних запозичень. Поняття пуризму. Соціально-територіальна диференціація лексики: діалектизми, професіоналізми, жаргонізми, арготизми, терміни. Диференціація лексики за функціональними стилями.</p>
<p>Тема 12. Розділи лексикології</p>	<p>Об'єкт вивчення ономазіології; специфіка ономастики? Принципи етимологічних досліджень слів; предмет вивчення фразеології; предмет вивчення теоретичної лексикографії; види словників; енциклопедичні словники від мовних; способи розміщення матеріалу в словниках.</p>
<p>Тема 13. Граматика. Морфологія</p>	<p>Предмет дослідження граматики. Граматичне значення слова. Типи граматичних значень слова та засоби їх вираження. Поняття граматичної форми, парадигми та граматичної категорії. Форми словозміни та словотворення.</p>

Тема 14. Граматика. Синтаксис

Типи синтаксичних зв'язків у словосполученні.
Речення. Основні риси речення. Класифікація речень за метою висловлювання. Структурно-граматичний поділ речення. Актуальне членування речення. Структурні типи речень. Текст і дискурс

7.4 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ)

Тема для самостійного опрацювання	Зміст теми
-----------------------------------	------------

<p>Тема 1, 2. Напрями мовознавства. Методологія дослідження мовних явищ</p>	<p>Мовознавство – наука про природну людську мову загалом і мови світу як її представників. Розрізняють конкретне і загальне мовознавство. Прикладне мовознавство вивчає застосування мовознавчої теорії на практиці. У межах загального мовознавства виділяють зіставне мовознавство. Мовознавство пов’язане як із суспільними, так і з природничими науками. Ці зв’язки є обопільними: результати мовознавчих досліджень використовуються іншими науками і навпаки.</p> <p>Дослідні методи застосовуються до вивчення двох “зрізів” мови: синхронії і діахронії. Основними методами дослідження мови є описовий, порівняльно-історичний, зіставний і структурний. Крім того, у лінгвістиці застосовують соціолінгвістичний, психолінгвістичний, математичний та інші методи.</p> <p>У мовознавчій науці відомо три погляди на природу мови: біологічний, психічний, суспільне. Більшість науковців інтерпретують мову як соціальне явище. Мова є однією зі знакових систем. Мовні знаки є умовними, довільними. Мова є універсальною, всеосяжною знаковою системою. Про те, що мова є явищем суспільним, засвідчують її функції. Основними функціями мови є комунікативна і мисле творча, усі інші – похідні від головних (фактична, репрезентативна, емотивна, експресивна, волюнтативна, естетична, метамовна, когнітивна, референтна, прагматична. Мова є системою. Кожна система має свою структуру. Мова має чотирирівневу будову і складається з чотирьох ярусів: фонологічний, морфологічний, лексико-семантичний, синтаксичний. Кожен рівень має свою одиницю: фонема, морфема, лексема, речення.</p>
<p>Тема 3,4. Природа, сутність та функції мови</p>	<p>Проблема походження мови є дуже складною. Припущення про походження мови роблять уможливлено шляхом міркувань, бо первісна мова немає пам’яток письма. У ХУІІ-ХІХ ст. з’явилося кілька гіпотез походження мови – звуконаслідувальна, звукосимволічна, вигукова, соціального договору, трудових вигуків, жестів, гіпотеза походження мови Ф. Енгельса, теорія моногенезу, полігенезу.</p>
<p>Тема 5, 6. Сутність розвитку мови</p>	<p>Розвиток мови загалом супроводжується постійними змінами. Усі зміни у мові зумовлені зовнішніми (економічний та суспільно-політичний розвиток, вплив різних історичних подій, прогрес у науці і техніці, розвиток культури) та внутрішніми причинами (вони виявляються у вигляді антиномій, тобто протиріч, що органічно притаманні мові й тому не можуть бути розв’язані остаточно).</p>
<p>Тема 7, 8. Класифікація мов світу</p>	<p>Мови світу класифіковано за спорідненістю на основі діахронічного їх дослідження</p>

	<p>та за аломорфізмом й ізоморфізмом структури мовних одиниць на основі синхронічного дослідження мов. Мови класифікують за генеалогічними зв'язками, типом організації і суспільним статусом, поширеністю. За цими принципами виділяють генеалогічну, типологічну, ареальну, соціолінгвістичну класифікації. Основою генеалогічної класифікації є спорідненість мов світу. За спільним структурними ознаками мови об'єднуються у типи, що взято за основу типологічної класифікації, у межах якої виділяють морфологічну, фонологічну та синтаксичну типологію. Ареальна класифікація пов'язана з вивченням розташування мов на карті світу. Соціолінгвістична класифікація мов передбачає поділ їх за використанням у межах держави і світу.</p>
<p>Тема 9, 10. Письмо. Графіка і орфографія</p>	<p>Письмо – штучно створена система знаків, за допомогою якої фіксується і передається мовленнєва інформація. Письмо не зразу стало зручним і надійним засобом фіксування і передавання інформації. Воно удосконалювалося протягом тисячоліть у творчих пошуках і писемній практиці багатьох поколінь. Виникненню письма передують тривалий підготовчий період. До нього відносяться протописьмо – оптичні мнемонічні системи, предметне письмо кіпу, вам пум, ароко, камінцеве. Етапами власне графічного письма стали піктографія, ідеографія та фонографія (силабічне, консонантне, літерно-звукове). Графіка – укупність усіх засобів письма, які використовуються для передавання звукової мови; розділ мовознавства, що вивчає форми літер і співвідношення їх із звуками мови. Орфографія – система правил відтворення звукового мовлення на письмі. Орфографія ґрунтується на певних принципах, які обумовлюють розроблення правил написання. Основними принципами орфографії є фонетичний, морфологічний, історичний і диференційний.</p>
<p>Тема 11, 12. Система мови. Розділи мовознавства</p>	<p>Мова складається з одиниць різного функціонального призначення і значення. Це властиві певній мові звуки, слова, значущі частини слова (префікс, суфікс, корінь, інфікс, флексія, речення). Відповідно до членування мовного потоку на звуки, слова, їх значущі елементи і речення виділяють функціональні мовні рівні. Розрізняють кілька рівнів, які поділяються на нижчий (мовні одиниці позбавленні плану значення) і вищий (обіймають такі мовні елементи, у яких є план вираження і план змісту). Всередині кожного рівня його одиниці пов'язані системою. Це означає, що між ними існують певні відношення, які поділяють на два типи – парадигматичні і</p>

	<p>синтагматичні. Відповідно до мовних рівнів у мовознавстві виділяють такі розділи: фонетику, лексикологію, граматику.</p>
<p>Тема 13. Три аспекти в характеристиці звуків мови</p>	<p>Фонетика – розділ мовознавства, що вивчає звуки мовлення і членування мовленнєвого потоку. Фонетика розглядає фізичні властивості звуків, способи їх творення, функціонування, процеси змін, зв'язки між звуковою і писемною формами мови. У фонетиці аналізуються і такі одиниці звукової мови, як склад слова і наголос. Дослідження всього цього становить предмет фонетики.</p> <p>Звук мови як коливання хвиль у повітряному просторі утворюється (вимовляється) завдяки дії відповідних органів людини, чується мовцем та його співрозмовниками і сприймається у звуковому комплексі, за яким закріплено певний зміст. Така природа і функціонування звука мови зумовили різноаспектний підхід до його вивчення. Звук розглядається як явище: (1) фізичне (акустичне), (2) анатомо-фізіологічне, (3) лінгвістичне. Тільки врахування ознак такої потрібної характеристики звуків допомагає скласти певне уявлення про звуки мови, своєрідність їх матеріальної сутності, утворення і функції у мові. Третім аспектом у вивченні звука є лінгвістичний, який розглядає функції звуків у мові. Для того, щоб вивчити функції звуків, їх необхідно зіставити і протиставити в конкретних словах. Протиставлення в мовознавстві називають опозицією. Функцію розрізнення виконує фонема – мінімальна звукова одиниця мови, яка служить для розпізнавання і розрізнення значеннєвих одиниць – морфем і слів.</p> <p>Фонемі властиві диференційні (розрізнявальні) та недиференційні (інтегральні) ознаки. У мовленнєвому потоці фонемі перебувають в різних позиціях. Ці позиції бувають сильними та слабкими. У мові виступають не фонемі, а їх представники, які називають варіантами фонем, або алофонами – звукові різновиди фонемі, які реалізуються і її варіаціях і варіантах.</p> <p>Усі фонемі певної мови утворюють її фонологічну систему. Кожна мова має свою специфічну фонологічну систему. Її своєрідність обумовлена характером, Ж якістю і кількістю фонем.</p>
<p>Тема 14, 15. Фонетичне членування мовленнєвого потоку</p>	<p>Мовленнєвий потік членується на сегментні і суперсегментні фонетичні одиниці. До сегментних одиниць, які у мовленнєвому ланцюжку утворюють окрему ланку, належать звуки, склади, дифтонги, такти, фрази. Суперсегментними одиницями, що</p>

	<p>у потоці мовлення накладаються на існуючі сегментні, є наголос, інтонація, паузи.</p> <p>Фраза – відрізок мовлення, що становить собою інтонаційно-змістову єдність, виділену з двох боків паузою. Фраза розпадається на такти – частину фрази, об'єднану одними наголосом. Такти членуються на склади. Склад у свою чергу складається зі звуків – мінімальних фонетичних одиниць.</p> <p>Склад – об'єднувана вимовою фонетична одиниця, що складається з голосного і прилеглих до нього приголосних або лише голосного звука. Існує три теорії складу: еспіраторна, мускульної напруги, сонорна.</p> <p>Наголос – виділення в мовленні певної одиниці в ряду однорідних одиниць за допомогою фонетичних засобів. Розрізняють словесний (динамічний, музикальний, кількісний), фразовий, логічний та емпатичний наголос. Членування мовлення на фонетичні відрізки пов'язане з інтонацією, яка складається з мелодики, інтенсивності, пауз, темпу і тембру мовлення.</p>
<p>Тема 16, 17,18. Слово і його значення</p>	<p>Лексикологія – розділ науки про мову, який вивчає лексику (словниковий склад мови). Розрізняють загальну, конкретну, історичну, зіставну й прикладну лексикологію. До лексикології в широкому розумінні цього терміна належать такі науки: власне лексикологія, семасіологія, ономасіологія, етимологія, фразеологія, ономастика, лексикографія.</p> <p>Слово є найважливішою одиницею мови. Всі інші її компоненти існують або в слові і для нього (фонемі і морфемі), або завдяки слову (речення і текст). Основними ознаками слова є самостійність, формальна цілісність, ідіоматичність.</p> <p>Лексема – слово-тип, абстрактна одиниця мови, інваріант, у якому абстрагуються від його форми. Лексичне значення – історично закріплена в свідомості людей співвіднесеність слова з певним явищем дійсності. Слово має лексичне, конотативне і контекстуальне значення.</p> <p>Слова у мові можуть мати одне значення (моносемічні) і декілька значень (полісемічні).</p>
<p>Тема 19. Лексикографія. Робота зі словниками.</p>	<p>Лексикографія – розділ мовознавства, пов'язаний зі створенням словників та опрацюванням їх теоретичних засад. Відповідно до цього виділяють практичну і теоретичну лексикографію. Тісно пов'язана з лексикологією. Лексикографія виникла з практичних потреб пояснення незрозумілих слів, яке початково здійснювалося у вигляді глос (див. Глосографія), тобто тлумачення написів на полях і в тексті рукописів книг. Принципи роботи зі словниками.</p>

<p><i>Тема 20,21,22. Граматичне значення. Граматичні категорії</i></p>	<p>Граматична організація мови представлена одиницями морфологічного і синтаксичного рівнів. Кожна така одиниця має сукупність граматичних значень, об'єднаних у граматичні категорії, які набувають матеріального вираження за допомогою певних граматичних способів. Граматичні значення і граматичні способи реалізуються у граматичних формах. Граматичне значення – абстрактне значення, яке характерне групам слів і має регулярне формальне вираження. Виокремлюють два різновиди граматичного значення – реляційне, або словозмінне, та дериваційне, або словокласифікуюче. Усі ознаки, властивості об'єктивної дійсності узагальнені в граматичних значеннях, утворюють граматичні категорії – сукупність однотипних граматичних значень, об'єднаних певним змістом.</p>
<p><i>Тема 23. Актуальні проблеми сучасної граматики</i></p>	<p>У сучасній граматичній теорії за усього розмаїття підходів до визначення кількості частин мови, простеження особливостей структури речення, з'ясування закономірностей організації тексту тощо зримо постають проблеми, які можна кваліфікувати як питання традиційного / нетрадиційного характеру. Актуалізація цілого ряду традиційних проблем зумовлена видозміною наукової парадигми, оскільки номінативно-екзистенційна наукова парадигма ґрунтується на трьох визначальних компонентах: 1) теорії номінації, 2) теорії референції і 3) теорії мовленнєвих актів.</p>

8. МЕТОДИ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Методи, які будуть використані для оцінювання результатів навчання:

- усний;
- письмовий (перша та друга контрольні точки);

- тестовий контроль;
- практична перевірка під час практичних занять;
- контроль виконання завдань самостійної роботи (реферати, есе, презентації, творчі проекти тощо)
- підсумковий (семестровий) – диференційований залік.

Підсумкове завдання включає тестові завдання та відповіді на два розгорнуті питання з усіх тем, які входять до програми освітнього компоненту.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ВИДІВ КОНТРОЛЮ

Контроль за видами діяльності здобувачів вищої освіти здійснюється шляхом поточного оцінювання знань (під час семінарських занять), контролю виконання завдань самостійної роботи (есе, презентації, творчі проекти), екзамену. За результатами суми оцінок за поточний контроль та екзаменаційної оцінки виставляється підсумкова оцінка за національною, 100-бальною шкалами і ECTS.

Загальна система оцінювання курсу

<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p>Курс вивчається протягом одного семестру. Заплановано два періодичні контролі. Результати кожного з них є сумою поточного контролю та періодичної контрольної роботи. Максимальна кількість балів за один періодичний контроль становить 50 балів. Максимальна кількість балів за поточний контроль (усі види діяльності на практичних (семінарських) заняттях оцінюються на «5», «4», «3», «2», які заносяться в академічний журнал) становить 40% від максимальної кількості балів за періодичний контроль, тобто 20 балів. Вони обчислюються як середньозважений показник за діяльність здобувача вищої освіти на практичних (семінарських) заняттях. 60% від максимальної кількості балів за періодичний контроль, тобто 30 балів, здобувач вищої освіти має змогу отримати за періодичну контрольну роботу. Самостійно підготовлені теми або розв'язані окремі пізнавальні завдання, що</p>
---	---

	винесені для самостійного опрацювання здобувачами вищої освіти, оцінюються як частина періодичної контрольної роботи. Здобувач вищої освіти має право на підвищення результату тільки одного періодичного контролю протягом двох тижнів після його складання у випадку отримання незадовільної оцінки. Вивчення курсу завершується недиференційованим заліком. Достатньою підставою для його автоматичного зарахування можна вважати наявність 60 і більше балів у підсумку семестрового оцінювання. Максимальна кількість балів, яку може набрати здобувач вищої освіти під час вивчення дисципліни, – 100.
Практичні (семінарські) заняття	<p>5 балів: здобувач дав вичерпну відповідь на поставлене питання і виявив глибоке теоретичні знання, спроможність мислити нестандартно, давати оригінальне тлумачення проблем, здатність до всебічного аналізу мовознавчих явищ у їх цілісності й специфічності. Здобувач обізнаний з основними положеннями, теоретичними поняттями мовознавчої науки, вільно оперує її термінологією.</p> <p>4 бали: здобувач правильно і майже в достатньому обсязі дав відповідь на поставлене питання, що підтверджує його глибокі знання з курсу, розуміння основних положень, теоретичних понять, термінів мовознавчої науки.</p> <p>3 бали: здобувач допустив суттєві помилки у викладі матеріалу, порушив логіку відповіді, відтворив матеріал на елементарному рівні, подаючи окремі факти без їх подальшого аналізу.</p> <p>2 бали: здобувач не орієнтується в матеріалі за темою заняття.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	Здобувач вищої освіти зобов'язаний відпрацювати пропущені практичні (семінарські) заняття, а також періодичні контрольні роботи. Невиконання навчального плану є підставою для недопущення здобувача до підсумкового контролю.

Критерії оцінювання періодичного контролю

Контрольна робота включає тестові завдання та відповіді на два розгорнуті питання. Максимальна кількість балів – 30.

Десять тестових завдань по 1 балу – 10 балів.

Два розгорнуті питання по 10 балів.

Розгорнуті відповіді на 2 завдання оцінюються за 10-бальною шкалою.

10-9 балів: здобувач дає вичерпну відповідь на поставлене питання і виявляє глибокі ґрунтовні знання з певної теми. Спроможний мислити нестандартно, давати оригінальне тлумачення проблем, здатність самостійно інтерпретувати, узагальнювати, робити висновки на основі конкретного матеріалу..

8-7 балів: здобувач правильно і майже в достатньому обсязі дав відповідь на поставлене питання, що підтверджує його глибокі знання з предмета, показав розуміння теми, але ще не зовсім правильно може використати знання на практиці. Має незначні помилки у викладі матеріалу.

6-5 бали: здобувач недостатньо орієнтується в матеріалі, не завжди може самостійно проаналізувати запропонований матеріал; не дає вичерпної відповіді на контенті питання.

4-3 бали: здобувач допускає суттєві помилки у викладі матеріалу, порушує логіку відповіді, відтворює матеріал на елементарному рівні.

1-2 балів: здобувач не зміг викласти зміст питання, погано орієнтується в матеріалі, допускаючи при цьому суттєві неточності.

0 балів: відповідь відсутня

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бабакова О.В. Новітні тенденції розвитку української мови: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Мелітополь : Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015 р. 96 с.
2. Дубічинський В.В. Вступ до мовознавства. Харків : НТУ “ХП”, 2002. 241 с.
3. Загнітко А. П. Теорія граматики і тексту : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2014. 480 с.
4. Загнітко А. П. Сучасна лінгвістика : погляди та оцінки : науково-аналітичне видання. Донецьк : ДонНУ, 2014. 464 с.
5. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. К. : Либідь, 2006. 437 с.
6. Карпіловська Є.А. Вступ до комп'ютерної лінгвістики. Донецьк: ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2006. 188 с.
7. Куранова С.І. Основи психолінгвістики. К. : «Академія», 2012. 208 с.
8. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : Підручник. Полтава : Довкілля. К, 2008. 712 с.

Допоміжна

9. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : Академія, 2004. 343 с.
10. Генидзе Н.Н. Основы современного языкознания. С-Пб : Изд-во СПбГУиФ, 2003. 248 с.
11. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр навч. літ-и, 2004. 212 с.
12. Єрмоленко С.Я, Бибики С.П, Тодор О.Г. Українська мова : Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я. Єрмоленко. К.: Либідь, 2001. 224 с.

13. Лингвистический энциклопедический словарь. 2-е изд. доп. М.: БРЭ, 2002. 709 с.
14. Потапенко О.І. Цікаве мовознавство. Біла Церква : Міленіум, 1996. 320 с.
15. Приходько Г.І Актуальні проблеми сучасної лінгвістики: навчальний посібник для студентів факультету іноземної філології кваліфікаційно-освітнього рівня «магістр». Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б.Хмельницького, 2016. 164 с.
16. Селіванова О.О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики. К. : Фітосоціоцентр, 1999. 148 с.
17. Українська мова : Енциклопедія / Редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови) та ін. К. : “Українська енциклопедія”, 2000. 752 с. : іл.
18. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: нариси. К. : Довіра, 2007. 262 с.